

Recension tidigare publicerad i *Tidningen Sirwan* – 3/2007 och *Internationalen* nr 38/2004

Den moderna terrorismens uppkomst

Recension. Mahmood Mamdani. **Good Muslim, Bad Muslim. America, the Cold War and the Roots of Terror.** New York: Pantheon Books, 2004. 304 sid. Hft. 25,90 euro.¹

USA:s utrikespolitik, militärstrategi, ”krig mot terrorismen” och regeringen Bush har varit föremål för ett allt ökande bokflöde, sen terrorattacken den 11 september 2001. Men de flesta böckerna är mestadels spekulationer utan större verklighetsförankring. Det kan däremot inte sägas om Mahmood Mamdanis bok ”Good Muslim, Bad Muslim”.

Sammanfattningsvis säger Mamdani; terrornätverk som al-Qaida är ingalunda någon muslimsk strid mot det moderna samhället. Istället företräder de en nutida politik med rötter i det kalla kriget.

I bokens första del skärskådar Mamdani ”snacket om kulturer” – företeelsen (kultur talk) – som uppstod i slutet av det kalla kriget – och som förklarar världspolitiken utifrån just kulturer. Kultursnacket finns i två versioner, Bernard Lewis’ och Samuel Huntingtons. ”Men ingen av dem är något resultat av en historiker” fastslår han.

Och ”...om kultursnackandet ska ha en upphovsman, då är det orientalisterna Bernard Lewis från Princeton University”.

Det nu välkända begreppet ”kulturkrockar” återfinns i hans artikel ”The Roots of Muslim Rage” från 1990². Den inspirerade statsvetaren Samuel Huntington från Harvard University till att författa sin råare – och idag mera kända – version.³

Medan Lewis ’kultur’version handlar om relationen mellan den islamitiska och judisk-kristna kulturen, gäller Huntingtons version hela världen.

Och att konfliktorsakerna i ’vår nya värld’ är inte längre ideologiska och ekonomiska utan kulturella.

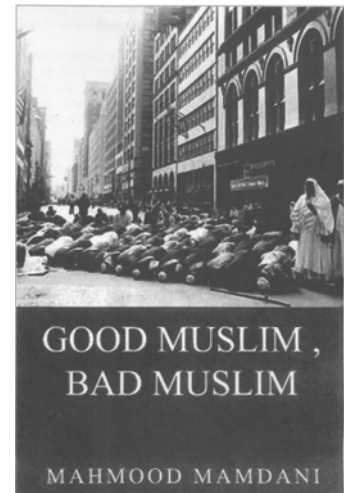
”Huntingtons argumentation” säger Mahmood Mamdani ”är uppbyggd kring två idéer; ’ideologins järnmur’ har... ersatts av ’kulturens sammetsmur’ som löper längs ’islams blodiga gränser’. Och Huntington beskriver islam som en mot alla andra fiendlig kultur och därför kan muslimerna... endast vara dåliga.”

Bernard Lewis är mera ’nyanserad’ i sin syn på islam. Mamdani citerar ur artikeln ”The Roots of Muslim Rage”: ”Det finns något i islams kultur som inspirerar den enklaste bonden eller mannen på gatan till en värdighet och hövlighet gentemot andra, något som andra kulturer inte känner till. Idag i en tid av otillfredsställelse, upptrissade känslor och uppror slår denna värdighet och artighet över i en explosiv blandning av raseri och hat, som t.o.m. anfäktar regeringen i ett urgammalt kulturland liksom religiösa ledare för en moralisk väldig Gudstro, att ge sitt stöd åt kidnappare och mördare. De söker i profetens levnad efter ett godkännande och exempel på liknande aktioner”.

¹ Recensionen tidigare publicerad i *Uitpers* (Bryssel).

² Bernard Lewis. ”The Roots of Muslim Rage. Why so many Muslims deeply resent the West, and why their bitterness will not easily be mollified”. i: *The Atlantic Monthly*. Vol 266 No 3, september 1990. (www.theatlantic.com/issue/90sep/rage/htm).

³ Samuel Huntington. *Civilisationernas kamp. Mot en ny världsordning*. Översättning Katarina Sjövall Trodden. Stockholm. Atlantis, 2006. -467 s.

Och Lewis skyndar sig att tillägga, ”För en västerländsk iakttagare som är tränad i den västerländska frihetens teori och praktik är det just bristen på frihet, som är grunden till de många problemen i den muslimska världen”. Följaktligen är det ”frånvaron av sekularism” som är orsaken till de muslimska ländernas olycka.

Denna idé om det goda och dåliga/onda är en drivkraft för den amerikanska utrikespolitiken den amerikanska utrikespolitiken säger Mamdani och påminner om en tv-sändning från 1985. President Ronald Reagan ställde upp turbanklädda afghanistanska mujahediner framför Vita huset och presenterade dem med orden ”Mina herrar, dessa män är moraliskt jämställda med USA:s grundläggare”.

USA har givetvis alltid haft sina ‘goda muslimer’. Idag finns de i Saudiarabien, i Egypten och i Jordanien... som följer Washingtons vilja. De ‘dåliga muslimerna’ är Irans ayatollor, det libanesiska Hezbollah, Yasser Arafat i Palestina och efter 1991 Saddam Hussein i Irak.

Och Mamdani avvisar kategoriskt åsikten att terrorismen skulle ha sina rötter i en islamsk kultur. Det är bokens andra del.

Den islamistiska fundamentalismen och terrorismen är inte först och främst en reaktion på moderniteten, som kultursnackarna vill få oss att tro. Både terrorismen och fundamentalismen hör till vår moderna tid – inte till nån gången – och kan inte ryckas ur sitt världspolitiska sammanhang.

”Can’t we get rid of this guy?” frågade president Dwight D Eisenhower den 18 augusti 1960 sina medarbetare under ett av det nationella säkerhetsrådets möten. ”This guy” var den nyutträdde kongolesiska statsministern Patrice Lumumba. Kongo hade då varit självständigt i 49 dagar. Och mindre än två veckor efter självständigheten den 30 juni 1960 hade det naturresursrika södra länet Katanga ryckt sig loss under ledning av Moïse Tshombe. Operationen skedde med aktivt stöd av det belgiska storbolaget Union Minière. (som Rockefeller snabbt skulle köpa aktiemajoriteten i)

Det var i Kongo som den moderna terrorn omsattes – med Belgiernas hjälp – som en del av USA:s militärstrategi. Patrice Lumumba mördades. Amerikanerna och Belgierna släppte lös Mike Hoares legoarmé på Kongos civilbefolkning. Den gick så brutalt till verket att en sydafrikansk apartheidtidning som The Cape Times skrev om ”sanslöst kallblodiga mördare”.

Mamdani säger att Kongo var försmak på vad den tredje världen skulle få erfara under 1960, 1970 och 1980-talen. ”USA var klar över att det kalla kriget inte skulle utkämpas i Europa”.

Och det kalla krigets heta krigsföring i den tredje världen måste helst föras av legoarméer. Med president Richard Nixons ord: ”Asian boys must fight Asian wars”

Nixondoktrinen slutade dock i ett fiasko i Vietnam. ”Vietnamiseringen” misslyckades trots terrorbombningar, en kemisk krigsföring i masskala och insatsen av hundratusentals amerikanska soldater. Den kommunistiska motståndsrörelsen slog, amerikanerna.

”Året 1975 var nederlagets år för USA. Men det var också året då Portugals koloniala Afrikaimperium störtade samman.” skriver Mamdani. Det kalla krigets tyngdpunkt skiftade från Sydostasien till Afrika. ”I praktiken betydde det att USA beväpnade terrorister och även själv bedrev terrorism i striden mot regeringar som USA beskyllde för pro-sovjetiska. Den omedelbara följden blev alliansen mellan USA och apartheidregimen i Sydafrika, trots att den anklagades av FN för fortlöpande ”brott mot mänskligheten”. President Reagan kallade alliansen ”ett konstruktivt engagemang”.

Alliansen USA-Sydafrika baserades på blind terror. ”Pretoria och Washington stödde ett flertal terrororganisationer såsom RENAMO i Mozambique och UNITA i Angola.” Det

centrala i militärstrategin var attackerna mot civila. ”De dödades och skadades medvetet i ett stort antal. Syftet var att sprida skräck och panik bland befolkningen och på så sätt förlama regeringen”.

I slutet på 1970- och början 1980-talet förflyttades det kalla krigets tyngdpunkt till Mellanamerika. USA beväpnade och finansierade terrorgrupper såsom Contras i Nicaragua och dödsskvadronerna i El Salvador och Guatemala. President Ronald Reagan förde ett halvofficiellt krig, som delvis finansierades av latinamerikanska knarkbaroner och av USA:s organiserade brottslighet. Tillsammans med Israel igångsattes t.o.m. en hemlig vapenhandel med fienden Iran. Det som ledde till den beryktade Irangateskandalen.

Men USA:s största operation eder det kalla kriget var hjälpen till den afghanistanska mujahedin. 1979 hade kommunisterna kommit till makten i Afghanistan.

”Den hemliga amerikanska hjälpen till motståndarna mot den sovjetiska regimen i Kabul startade före det att den sovjetiska armén gick in i Afghanistan” fastslår Mamdani.

”Dokument från CIA och USA:s utrikesdepartement som beslagtogs då den amerikanska ambassaden besattes i Teheran visade att USA:s kontakter med företrädare för de afghanistanska rebellerna i Pakistan daterade från april 1979. Det är åtta månader innan Sovjetunionen intervenerade.”

Och Mamdani citerar en intervju med den dåvarande presidenten Jimmy Carters högste säkerhetsrådgivare Zbigniew Brzezinski, som medger att den amerikanska hjälpen främst startades för att locka fram en sovjetisk intervention. Brzezinski ville göra Afghanistan till Sovjetunionens Vietnam.

Mamdani skriver vidare. ”USA kunde inte fördrå att deras allierade shahen av Iran hade förjagats av den islamistiska revolutionen. Regeringen Reagan hoppades på att upprätta en proamerikansk islamitisk lobby i regionen”. Det blev de fundamentalistiska terrorgrupperna, krigsherrarna och knarkbaronerna i Afghanistan. En av dem, Gulbuddin Hekmatyar, fick under tio år mer än hälften (2 miljarder dollar) av den amerikanska och saudiska hjälpen och blev Afghanistans största knarkhandlare. Landet Afghanistan blev den viktigaste knarkleverantören i världen.

Mamdani skriver ”om USA:s anti-sovjetiska korståg haft ett nationellt syfte då hade CIA i främsta rummet rekryterat afghaner till att föra kriget. Men USA, Saudiarabien och Pakistan såg det afghanistanska kriget som en internationell jihad, och CIA sökte följaktligen efter frivilliga i världens alla muslimska stater.”

Resultatet känner vi idag. Afghanerna som vid krigets början var 20 miljoner har fått betala med 1 miljon stupade, 1,5 miljoner skadade och 5 miljoner flyktingar. Tiotusentals muslimer har skolats i en extrem politisk och ideologisk riktning och getts militär utbildning och träning i Pakistan och Afghanistan. En av dem skulle i framtiden komma att spela en betydelsefull roll – Osama bin Laden.

Och terroristerna, som tränats av CIA, är inte enbart männen bakom attacken i USA, de igångsatte även det blodiga inbördeskriget i Algeriet. Mamdani skriver att Osama bin Laden & Co är ”Ronald Reagans söner”.

Den fundamentalistiska terrorrörelsen är ”ett modernt projekt och ingalunda ett arv från forntiden” skriver Mamdani. ”Dessutom hade det inte funnits någon jihad i den muslimska världen i århundraden” ”CIA skapade mujahedin och Osama bin Laden som ett alternativ till den sekulära nationalismen, precis som Israels underrättelsetjänst – i ett annat sammanhang – skapade Hamas som ett alternativ till det sekulära PLO”.

Mahmood Mamdani viger ett kapitel åt alliansen mellan USA och Israel. Den har varit av avgörande betydelse under det kalla kriget. Israel var indragen i ett antal av USA:s hemliga krig i den tredje världen – Nicaragua, Guatemala, El Salvador för att nämna några – och levererade vapen till pro-amerikanska diktaturer som Chili och Argentina. USA:s allians med Israel syftar otvivelaktigt till kontroll över oljan i Mellanöstern, men säger Mamdani det förklarar inte allt.

Axeln Washington – Tel Aviv har en egen ideologisk och politisk grund. Både USA och Israel är produkter av kolonialismen. Mamdani kallar dem ”settlers states”. USA grundades på slaveri och på folk mord av indianerna. Israel uppstod 1948 efter palestiniernas fördrivning. Det har skapat ett ideologiskt band dem emellan. I både USA och Israel kan man inte diskutera dessa koloniala och rasistiska grunder. Kritik av Israels politik är närapå obefintlig i USA. Och den judiska staten kan, med ett permanent stöd från USA, strafflöst kolonisera och förtrycka palestinierna.

Terrorattacken den 11 september 2001 ”gav regeringen Bush en unik chans att – definitivt – åtgärda det som under det kalla kriget inte kunde göras”. sammanfattar Mamdani. Washington behöver inte längre legoarméer, utan kan föra öppna anfallskrig med egna soldater. Interventionen i Afghanistan hösten 2001 och anfallet på Irak våren 2003 är entydiga exempel. Mamdani pläderar i sina slutord för ett världsomfattande uppstånd mot USA:s världsherravälde. ”Om amerikanerna hade avslutat det kalla kriget med en fullständig demilitarisering och ett fredsinitiativ, då hade 11 september aldrig inträffat. Men USA nermonterade inte sitt imperiums globala apparat. Mänskligheten står idag inför en väldig utmaning: hur kan vi lägga band på USAs under det kalla kriget uppbyggda makt och inrätta en demokratisk kontroll?”

Författaren har även ett budskap till makthavarna i Washington: ”För att vinna striden mot terrorismen är det nödvändigt att erkänna att världen har förändrats. Den gamla kolonialismen finns inte längre och kommer aldrig mer tillbaka. Att ockupera andra länder kommer att bli en dyrbar affär – både i människoliv och pengar. USA kan inte ockupera världen utan måste lära sig att leva i den”.

Mahmood Mamdanis verk är ett viktigt bidrag till debatten om USA:s utrikespolitik. 2003 års Nobelpristagare i litteratur sydafrikanen J. M. Coetzee sa om boken ”Mamdani blottlägger lögnerna, stereotyperna och de lättköpta klichéerna på vilka USA:s politik visavi den muslimska världen grundar sig”.

Wim De Neuter

Översättning från nederländskan *Per-Erik Wentus*